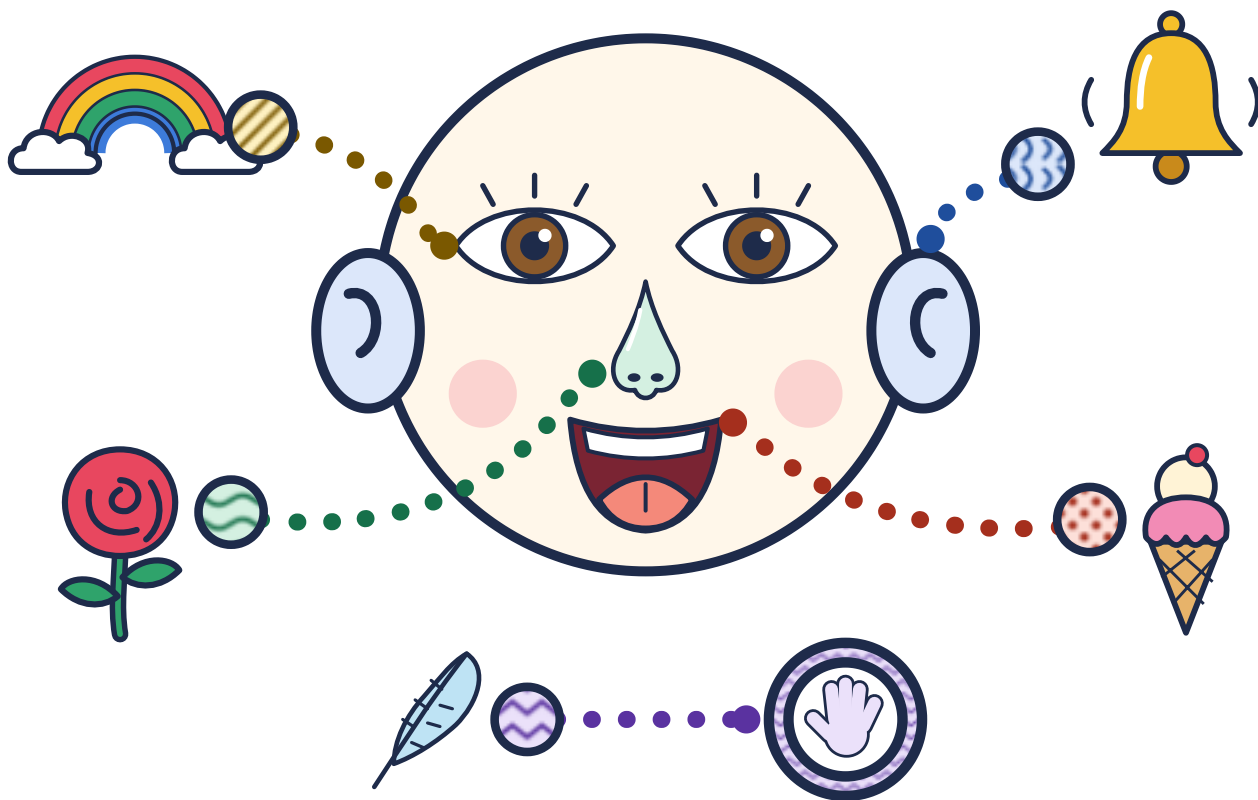

חוקרים את החושים

ערכה חינוכית להדפסה לכיתה א', לפי תוכנית הלימודים במדע וטכנולוגיה: הגוף שלנו קולט מידע מהסביבה בעזרת החושים. הילדים מכירים את חמשת החושים ואת האיברים שלהם, חוקרים בחמש תחנות, ממיינים, משחקים, ולומדים לשמור על החושים.

לפני שמתחילים

- כל מה שהילדים קוראים מנוקד וקצר, וההוראות מלוות באייקונים. אין צורך לכתוב.
- מדפיסים בגודל A4, בצבע או בשחור לבן. לכל חוש צבע וגם דוגמה משלו, ולכן הוא מזהה גם בהדפסה בשחור לבן.
- קווי גזירה מקווקווים, עם סימן מספריים. שוליים של 10 מ"מ בכל עמוד.

מה בערכה

לצוות: מטרות, סדר, הכנה, בטיחות והתאמות	2
חמשת החושים, וחיבור חוש לאיבר	3
חמש תחנות חקר: מישוש, ריח, טעם, שמיעה וראייה	4-8
מיון: איזה חוש עוזר לגלות?	9
משחק זיכרון לגזירה	10
שומרים על החושים	11
כשחוש אחד לא עובד	12
יומן החושים שלי	13
תעודה, שתיים בעמוד	14

מטרות

- להכיר את הגוף כמקור מידע: החושים מספרים לנו מה קורה סביבנו.
- לקשר כל אחד מחמשת החושים לאיבר שלו: עיניים, אוזניים, אף, לשון ועור.
- לחקור בעזרת החושים: להשוות, למיין, לתאר ולסמן תצפית.
- להכיר דרכים לשמור על החושים, וללמוד בכבוד על אנשים שחוש אחד שלהם לא עובד.

בטיחות

- טעם: בודקים אלרגיות ורגישויות עם ההורים מראש, בכתב. טועמים רק מזון נקי ומוכר, במנות אישיות וכפית נפרדת, אחרי רחיצת ידיים. מי שלא טועמים יכולים להריח, להסתכל ולתאר.
- ריח: רק ריחות של מזון. לא מריחים חומרים חזקים, חומרי ניקוי או בשמים, ולא מקרבים צנצנת לאף: מנפנפים ביד את הריח אל האף. מכסים את הצנצנות בבד או בנייר עם חורים.
- שמיעה: עוצמה נעימה ונמוכה, לא משמיעים קול ליד אוזן של מישהו, ולא מכניסים דבר לאוזן.
- מישוש: בלי חפצים חדים, שברירים או קטנים מדי. ראייה: לא מסתכלים לשמש, גם לא דרך משקפי שמש.

סדר מומלץ וזמנים

שיעור 1	חמשת החושים וחיבור חוש לאיבר	כ-45 דקות
שיעור 2	חמש תחנות חקר בסבב, 8 עד 10 דקות לתחנה	כ-60 דקות
שיעור 3	מיון ומשחק זיכרון	כ-45 דקות
שיעור 4	שומרים על החושים, וכשחוש אחד לא עובד	כ-45 דקות
במהלך השבוע יומן החושים, ובסוף תעודה		
אפשר גם תחנה אחת בכל שיעור. תחנות הטעם והריח צריכות מבוגר צמוד.		

מה מכינים לתחנות

- קופסת מישוש:** קופסת נעליים עם חור ליד, וארבע שקיות בד מסומנות בצורות. רעיונות: ספוג, אבן חלקה, כפית מתכת, כדור צמר, נייר זכוכית, אצטרובל, כדור צמר גפן, כפית עץ.
- צנצנות ריח:** ארבע צנצנות אטומות עם מכסה מנוקב או בד: לימון: קליפת לימון מגוררת; קפה: כמה פולי קפה או כפית קפה טחון; נענע: עלי נענע טריים, מעט מעוכים; קינמון: מקל קינמון או כפית קינמון טחון.
- טעם:** מנות קטנות וכפיות אישיות: מתוק: פרוסת תפוח, תמר או כפית דבש; מלוח: בייגלה או קרקר מלוח; חמוץ: פלח לימון או מעט מיץ לימון במים; מר: פלח אשכולית או עלה עולש, לבחירת הצוות.
- שמיעה:** מחיצה או קרטון גדול, ופריטים שמשמיעים קול: מפתחות, בקבוק עם אורז, פעמון, נייר, כוס וכפית, רוקסן, כד מים.
- ראייה:** מגש עם חמישה או שישה חפצים בצבעים ובצורות שונים, למשחק "מה השתנה?".

הכלה והתאמות

- כל תחנה אפשר לחוות בדרך אחרת: מי שלא נוח להם לגעת יכולים להשתמש בכפפה, ומי שרגישים לרעש יכולים לשבת רחוק או לשים מגני אוזניים.
- ילדים עם לקות ראייה או שמיעה: מציעים חלופה במגע או בראייה, ומזמינים אותם לספר מה עוזר להם, רק אם הם רוצים.
- בכל דף אפשר לענות בהצבעה, בסימון או בציור. את ההוראות קוראים בקול, ועובדים בזוגות.

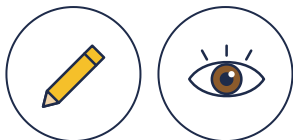
להעשרה

לחקירה נוספת: יש לנו יותר מחמישה חושים. חוש שיווי המשקל עוזר לעמוד על רגל אחת בלי ליפול, וחוש תנוחת הגוף מספר לנו איפה הידיים והרגליים גם בעיניים עצומות. אפשר לנסות יחד: לגעת באף בעיניים עצומות.

שימו לב: "מפת הלשון", שבה כל טעם מורגש באזור אחר, היא טעות ישנה. כל הטעמים מורגשים בכל אזורי הלשון, ולכן בדף הטעם אין מפה.

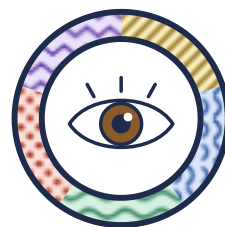
התאמה לתוכנית הלימודים

הערכה בנויה לפי תוכנית הלימודים במדע וטכנולוגיה לבית הספר היסודי, בנושא הגוף כמקור מידע לכיתה א': קליטת מידע מהסביבה בעזרת החושים, האיברים שקולטים את המידע, חקר ותצפית בעזרת החושים, ושמירה על בריאות הגוף, כולל התנהגות נכונה בשמש.

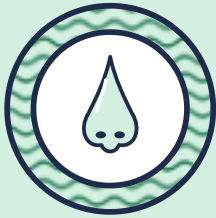

חֲמֶשֶׁת הַחוּשִׁים

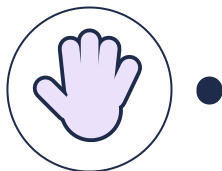
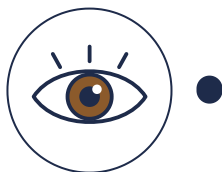
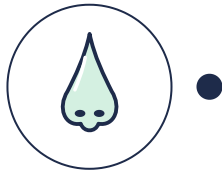
החושים מספרים לנו מה יש סביבנו.

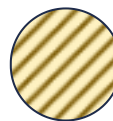
לצוות: מכירים יחד את חמשת החושים: לכל חוש איבר, צבע ודוגמה משלו. בחלק התחתון מחברים בקו כל חוש לאיבר שלו, ואפשר לצבוע.

				
מְשׁוּשׁ בְּעֹר מְרִגִּישִׁים	טַעַם בְּלָשׁוֹן טוֹעָמִים	רִיחַ בְּאֵף מְרִיחִים	שְׁמִיעָה בְּאָזְנִים שׁוֹמְעִים	רְאִיָּה בְּעֵינַיִם רוֹאִים

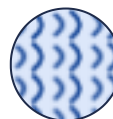
נחבר בקו: חוש ואיבר

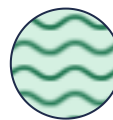
רְאִיָּה

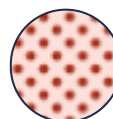
שְׁמִיעָה

רִיחַ

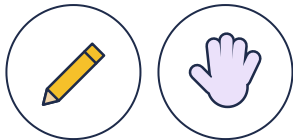

טַעַם

מְשׁוּשׁ

תחנה 1

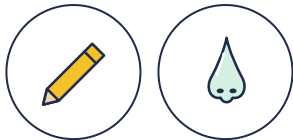
קפסת חשוש

נמשש בלי להסתכל, ונקיר.

לצוות: בקופסה ארבע שקיות בד, ועל כל שקית צורה: עיגול, משולש, ריבוע וכוכב. ממששים בלי להציץ, ומקיפים בכל שורה אחת משתי התמונות. בסוף מציירים מה היה בשקית, ופותחים לבדוק.

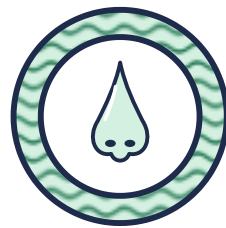
מה זה היה?	 חם	 קר	 מחספס	 חלק	 קשה	 רך	
מה זה היה?	 חם	 קר	 מחספס	 חלק	 קשה	 רך	
מה זה היה?	 חם	 קר	 מחספס	 חלק	 קשה	 רך	
מה זה היה?	 חם	 קר	 מחספס	 חלק	 קשה	 רך	

תחנה 2

צנצנות ריח

נְרִיחַ וְנִחְבֵּר לַתְמוּנָה.

לצוות: מכינים ארבע צנצנות מכוסות ומסמנים עליהן צורה. ממלאים כך: עיגול: לימון; משולש: קפה; ריבוע: נענע; כוכב: קינמון. מנפנפים ביד את הריח אל האף, מחברים בקו כל צנצנת לתמונה, ומקיפים פרצוף.

הַרִיחַ הָאֶהוּב עָלִי

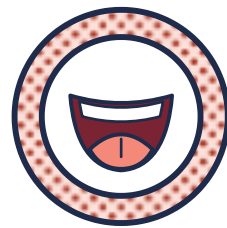

תחנה 3

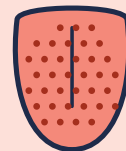
מתוק, מלוח, חמוץ

נטעים ונקיר פרצוף.

לצוות: טועמים רק אחרי בדיקת אלרגיות עם ההורים, ורק מזון נקי בכפית נפרדת לכל טעימה. מסמנים שטעמנו ומקיפים פרצוף. השורה המקווקות היא רשות.

כל הלשון מרגישה את כל הטעמים!

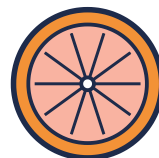
מתוק

מלוח

חמוץ

מר

לא אהבתי

אהבתי

טעמנו

לא אהבתי

אהבתי

טעמנו

לא אהבתי

אהבתי

טעמנו

לא אהבתי

אהבתי

טעמנו

רשות, לבחירת הצוות

תַּחֲנָה 4

מִנְחָשִׁים קוֹלוֹת

נִקְשִׁיב בְּעֵינַיִם עֲצוּמוֹת, וְנִסְמָן.

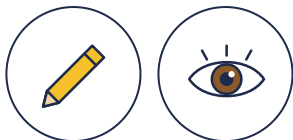
לצוות: משמיעים קולות מאחורי מחיצה, בעוצמה נעימה, ומסמנים מה שמענו. בחלק התחתון משמיעים שלושה צלילים ומקיפים: חזק או שקט, גבוה או נמוך. אפשר גם לצאת לסיור קולות בחצר.

מָה שֶׁמַּעֲנֹ?

☐ נִיר	☐ פֶּעַמּוֹן	☐ רַעְשׁוֹ	☐ מַפְתָּחוֹת
☐ רוֹכֶסֶן	☐ כִּפִּית בָּכוֹס	☐ מִים	☐ מַחִיאוֹת כַּפַּיִם

חֲזָק אוֹ שָׁקֵט? גְּבוּהָ אוֹ נְמוּחָ?

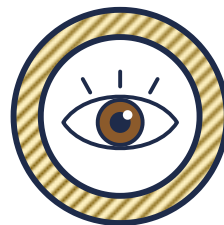
 נְמוּחָ	 גְּבוּהָ	 שָׁקֵט	 חֲזָק	צִלִּיל 1
 נְמוּחָ	 גְּבוּהָ	 שָׁקֵט	 חֲזָק	צִלִּיל 2
 נְמוּחָ	 גְּבוּהָ	 שָׁקֵט	 חֲזָק	צִלִּיל 3

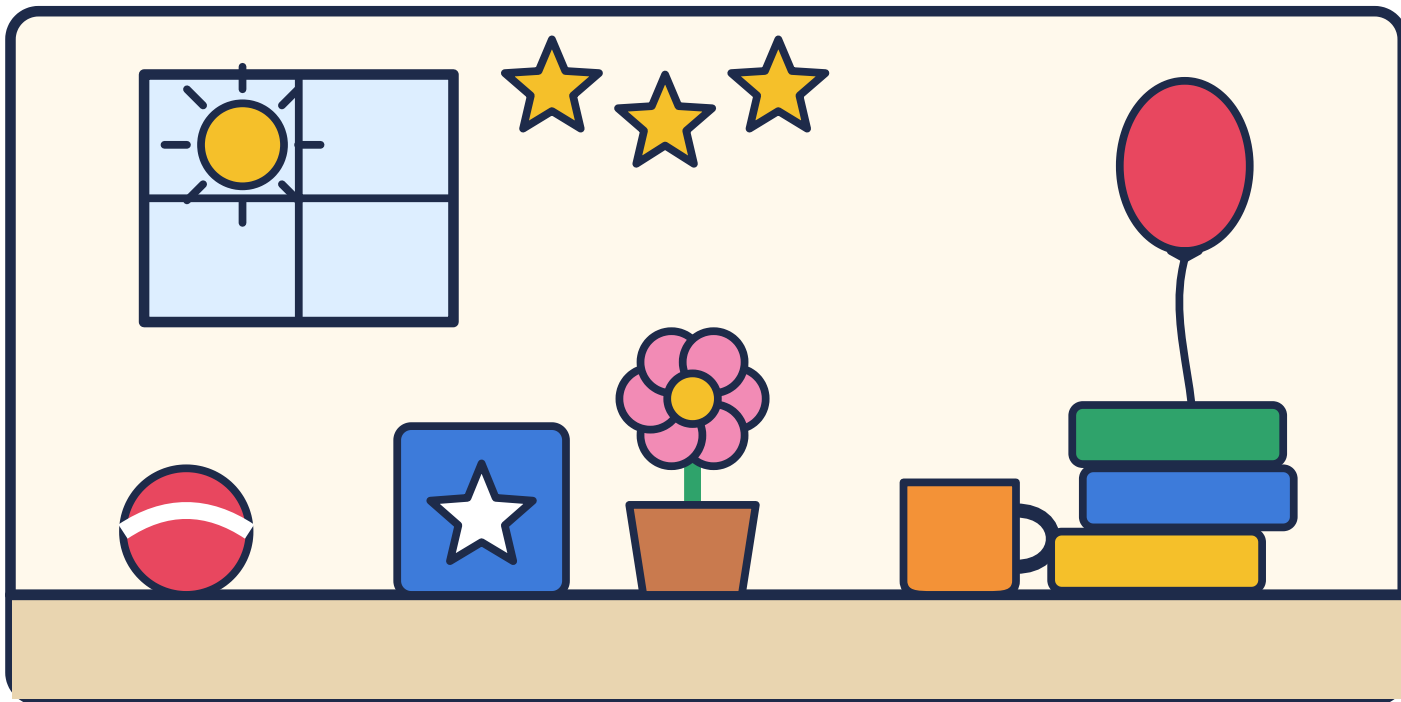
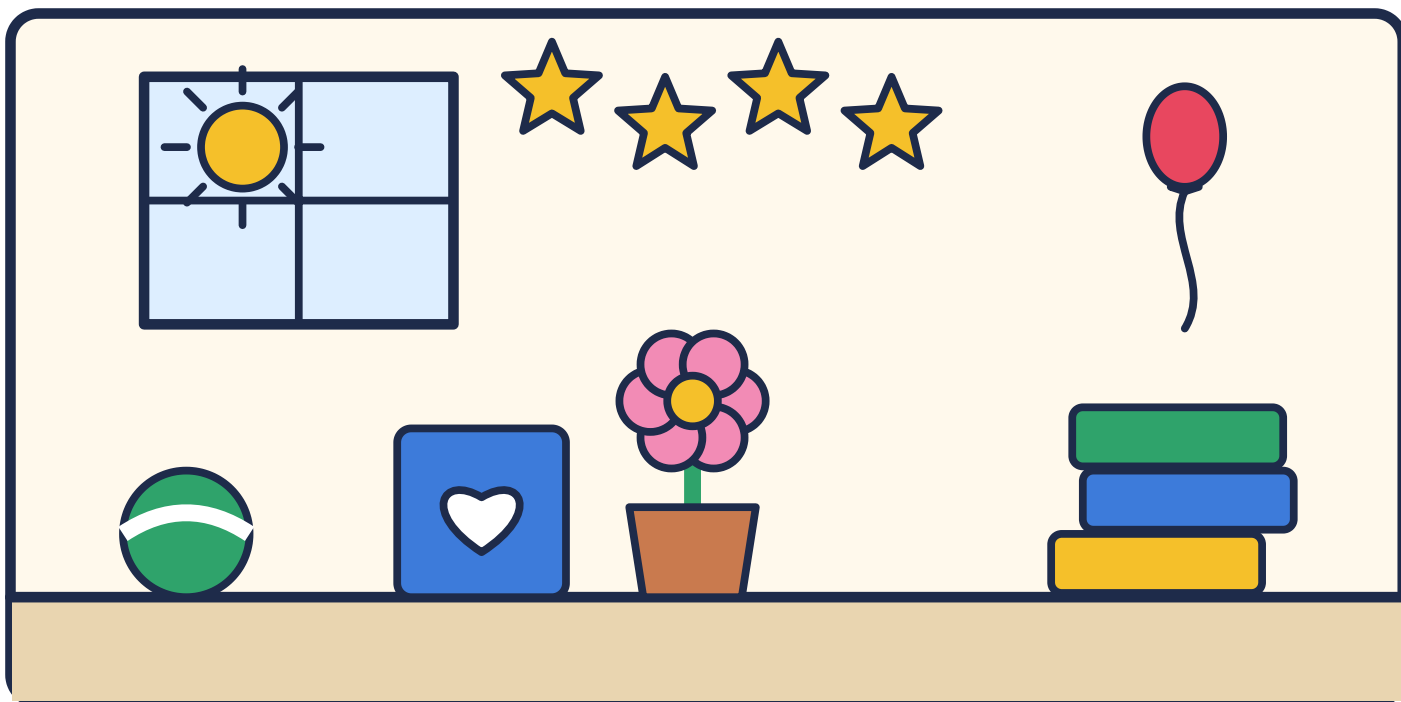
תחנה 5

מה השתנה?

נמצא חמשה הבדלים ונקיר.

לצוות: קודם משחקים יחד "מה השתנה?": שמים חפצים על מגש, עוצמים עיניים ומשנים דבר אחד. אחר כך מחפשים בדף חמישה הבדלים, ומקיפים אותם בתמונה התחתונה. התשובות: ארבעה כוכבים במקום שלושה; הבלון קטן יותר; הכדור שינה צבע; על הקופסה לב במקום כוכב; הכוס נעלמה.

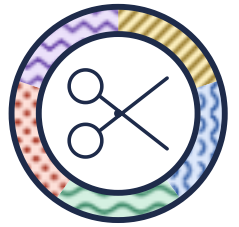

מציאנו:

איזה חוש עוזר לגלות?

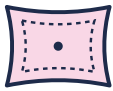
נגזר ונדבק.

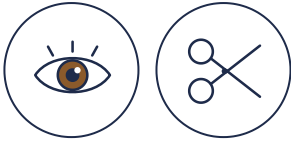

לצוות: גוזרים ומדביקים כל תמונה מתחת לחוש שעוזר לגלות אותה. יש פריטים שמתאימים ליותר מחוש אחד, וכל תשובה כזאת נכונה (ורד: ריח וראייה; לימון: טעם וריח; גלידה: טעם ומישוש; סבון: ריח ומישוש). אפשר גם לצייר אותם בעמודה נוספת.

 מְשׁוּשׁ	 טֶעַם	 רִיחַ	 שְׁמִיעָה	 רְאִיָּה
				

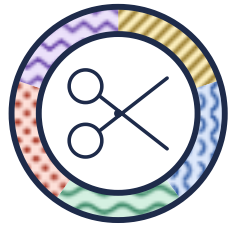
יש דברים שמתאימים ליותר מחוש אחד. ★

 וֶרֶד	 קֶשֶׁת	 כְּרִית	 פֶּעֶמּוֹן	 לִימֹן
 סָבֹון	 גְּלִידָה	 רַמְזוֹר	 נוֹצָה	 תֶּף

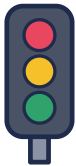
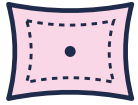

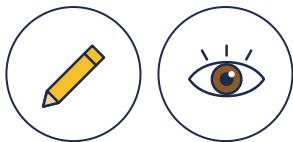
משחק זכרון

נגזר, נהפך ונחפש זוגות.

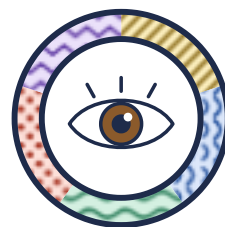
לצוות: גוזרים את 20 הקלפים, הופכים ומערבבים. בכל תור הופכים שני קלפים: זוג הוא איבר ודבר שמרגישים בעזרתו. אם ילד או ילדה מסבירים זוג אחר שמתאים, מקבלים אותו.

 נוצה	 לשון	 פעמון	 עיניים
 אזניים	 קשת	 עור	 ורד
 תוף	 עיניים	 גלידה	 אף
 לשון	 סבון	 אזניים	 רמזור
 כרית	 אף	 לימון	 עור

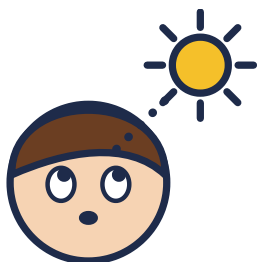
שומרים על החושים

בטוח או לא? נקיר.

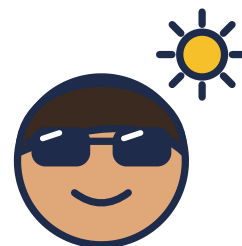

לצוות: מקיפים וי או איקס, ומדברים על כל תמונה: איך היא שומרת על החוש, או מה עלול לקרות. בטוח: משקפי שמש, מגני אוזניים ברעש, רוחצים ידיים וכובע בשמש. לא בטוח: מסתכלים ישר לשמש, מריחים חומר נקוי, מכניסים חפץ לאוזן וטועמים משהו לא מוכר.

מסתכלים ישר לשמש

משקפי שמש

מריחים חומר נקוי

מגני אוזניים ברעש

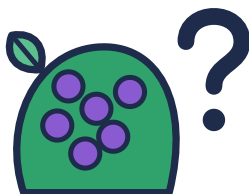
מכניסים חפץ לאוזן

רוחצים ידיים

טועמים משהו לא מוכר

כובע בשמש

נְשָׁחוּשׁ אֶחָד לֹא עוֹבֵד

איזה חוש עוזר? נקיף.

לצוות: מדברים בכבוד ובסקרנות: אנשים שלא רואים או לא שומעים חיים, לומדים ועובדים, בעזרת חושים אחרים וכלים. מקיפים את החושים שכל כלי נעזר בהם (מקל לבן; מישוש ושמיעה; כלב נחייה; מישוש; כתב ברייל; מישוש; שפת סימנים; ראייה; אור ורטט; ראייה ומישוש; מכשיר שמיעה: שמיעה). תשובה אחרת שמוסברת היטב גם נכונה. תא הברייל בצויר מראה רק את ששת המקומות של הנקודות, ולא אות. צויר הידיים כללי, ולא סימן מסוים.

יש אנשים שלא רואים, ויש אנשים שלא שומעים.
הם לומדים, עובדים ומשחקים, ומשתמשים בחושים אחרים ובכלים מיוחדים.

כלב נחיה
הכלב עוזר לעקוף מכשולים.

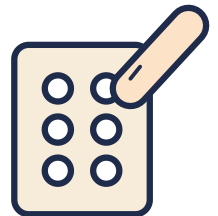
מקל לבן
בעזרת המקל מרגישים את הדרך.

שפת סימנים
מדברים בידים ובפנים.

כתב ברייל
קוראים באצבעות: נקודות בולטות.

מכשיר שמיעה
מגביר את הקולות.

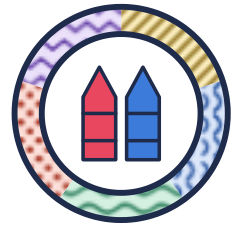
אור ורטט
פעמון שמדליק אור, שעון שרטט.

יומן החושים שלי

בכל יום חוש אחד. נציר!

לצוות: חוש אחד בכל יום, בבית או בכיתה: מציירים משהו שגילינו בעזרתו. ביום השישי מקיפים את החוש האהוב ומספרים למה.

שם _____

שמיעה: מה שמעתי?

ראיה: מה ראיתי?

טעם: מה טעמתי?

ריח: מה הריחתי?

החוש האהוב עלי

משוש: במה נגעתי?

תְּעוּדָה

חֵקֶר הַחוּשִׁים

שֵׁם _____

עַל סִקְרָנוֹת, הַקְשָׁבָה וְגִלּוּיִים בְּכָל חֲמִשָּׁת הַחוּשִׁים!

חֲתִימָה _____

תְּאֲרִיךְ _____

תְּעוּדָה

חֵקֶר הַחוּשִׁים

שֵׁם _____

עַל סִקְרָנוֹת, הַקְשָׁבָה וְגִלּוּיִים בְּכָל חֲמִשָּׁת הַחוּשִׁים!

חֲתִימָה _____

תְּאֲרִיךְ _____